

Küreselleşmenin Dönüşümü ve Çin'in Rolü

Orhan ŞİMŞEK (<https://orcid.org/0000-0002-1636-9684>), Department of Economics, Artvin Çoruh University, Turkey; e-mail: simsekorhann@gmail.com

Transformation of Globalization and the Role of China

Abstract

The shift of global production to Asian countries and the unrestrained movement of capital has entered a new stage, especially with the rise of the Chinese economy, and the debate about the transformation of globalization has also begun in the framework of the Belt and Road Project, announced in 2013. In this study, the transformation of globalization was discussed, and the role of China in the framework of the the Belt and Road Project, which was described as the building stone of this transformation, was examined. A debate has arisen over how the global center of gravity has shifted towards Eurasia and the US global hegemony has been declining.

Keywords : Globalization, China, Belt and Road Project.

JEL Classification Codes : F02, F50, F60.

Öz

Küresel üretimin Asya ülkelerine kayması ve sermaye hareketlerinin sınırsız hareket etmesi bağlamında ele alınan küreselleşme, özellikle Çin ekonomisinin yükselişi ile yeni bir aşama içine girmiş ve 2013 yılında ilan edilen Kuşak ve Yol Projesi çerçevesinde de küreselleşmenin dönüşümü tartışmaları başgöstermiştir. Bu çalışmada küreselleşmenin dönüşümü konusu tartışılmış ve bu dönüşümün yapıtaşı olarak nitelenen Kuşak ve Yol Projesi çerçevesinde Çin'in rolü irdelenmiştir. Küreselleşmenin ağırlık merkezinin Avrasya'ya doğru kaydığı ve ABD Hegemonyası'nın azalma eğiliminde olduğu yeni küreselleşmenin Çin ekseninde neler barındırdığı üzerine tartışma yürütülmüştür.

Anahtar Sözcükler : Küreselleşme, Çin, Kuşak ve Yol Projesi.

1. Giriş

Dünya ekonomisi 1980’ler itibariyle küreselleşme sürecini hızlı bir biçimde yaşamış ve dünyada neoliberal kapitalizm egemen olmaya başlamıştır. Deregüleyenler, özelleştirmeler, vergi indirimleri çerçevesinde devletin asgari seviyede ekonomide olmasını öngören bu ekonomik model, sermayenin dünya genelinde sınırsız hareket etmesini de ön plana almaktadır. Bu çerçevede “neoliberal küreselleşme” olarak da adlandırılan süreç 2000’lere ve 2008 krizine değin egemenliğini sürdürmüştür. Ancak gelişmekte olan dünyadan yükselen farklı eğilimler ve neoliberal küreselleşmeyi kendi lehine çeviren ülkelerin, neoliberal küreselleşme sürecine ve ekonomi modeline ciddi bir alternatif oluşturduğu görüşünün yaygınlaşmasına neden oldu.

Böyle düşünülmesinin arkasındaki temel esas Çin’de, Rusya’da, Brezilya’da ve daha birçok gelişmekte olan ülkede uygulanan, İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı kapitalizminden farklı bir kapitalist model olan devlet öncülüğünde kapitalizm / devlet kapitalizmidir¹. Özellikle Çin, devlet kapitalizmi uygulamalarının öncüsü ülke konumunda olup, devlet hem üretici hem denetleyici hem de düzenleyici olarak piyasada aktif bir rol üstlenmektedir. Bir nevi yeni bir kalkınmacı devlet anlayışı olarak da nitelendirilebilecek bu model çerçevesinde Çin, devlete ait şirketleri ile küresel ekonomide dış yatırımlar yapan bir ülke konumuna geldi.

Çin’in ve uyguladığı devlet kapitalizmi modelinin etkisi o kadar genişlemiş ki, bu durum Washington Uzlaşısı’na karşı Pekin Uzlaşısı olarak da yorumlanmıştır² (Örneğin Ramo, 2004): Batı merkezli *Anglo-Sakson liberal kapitalizmine* karşı *Güneyden yükselen devlet kapitalizmi*. Buradaki temel nokta, bu modelin eski devlet kapitalizmleri gibi dışa kapalı bir modeli öngörmemesi, tam tersi küresel kapitalizmle *kendine özgü bir eklemlenme* süreci içerisine girmesidir.

Sadece Çin’in yükselişi değil, 2008 krizi de genel olarak Batı liberal kapitalizminin gözden düşüşünü hızlandırmıştır. Keynes’in, Marx’ın yeniden çağırıldığı makaleler ve söylemler birçoğumuzun aklındadır. İsimlerden öte temel tartışma, neoliberal küreselleşmenin iyi işlemediği ve devletin ekonomideki konumu oldu. Sadece devlet kapitalizmi modelinde değil kriz süresince ve devamında Batı’da da devletin krizin etkilerini azaltmaya yönelik aktif müdahaleciliği ortaya çıktı.

Dünyanın GSYH bakımından en büyük ikinci ekonomisi konumunda olan Çin, bu performansını sürdürmek ve küresel ekonomi politikteki söz hakkını arttırmak bağlamında

¹ *Devlet kapitalizmi, eski versiyonlarından ziyade, günümüzde, devletin ekonomide ağırlığının olduğu ancak küreselleşmeyle uyumlu olan bir ekonomik modeli yansıtır. Mevcut devlet kapitalizmi için bkz. Bremmer (2010), McNally (2013), Kurlantzick (2016).*

² *Washington, Post-Washington Uzlaşısı ile Pekin Uzlaşısı üzerine değerlendirmeler için ayrıca bkz. Yağcı (2016).*

yeni atılımlar gerçekleştirmektedir. Bunların en güncel ve en büyüğü Kuşak ve Yol Projesi (Bir Kuşak Bir Yol / Yeni İpek Yolu)’dir. Hem jeopolitik hem de iktisadi amaçlara sahip olan bu proje Avrasya merkezli bir dünya ekonomisi oluşturma eğilimindedir. Kuşak ve Yol Projesi ile küresel kapitalizmin merkezini kendi öncülüğünde olan Güney³e kaydırma eğiliminde görünen Çin, Batı sermayesinin dünya genelinde rahatça hareket edebilmesi önündeki tüm engellerin kaldırılarak üretimin parçalara ayrılması süreci olarak tanımlanabilecek küreselleşmeyi kendi lehine çevirmiş durumdadır.

Bu çalışmadaki temel sav, küreselleşmenin, Çin’in öncülüğünde bir değişime uğradığı ve dünya ekonomisindeki ağırlık merkezinin Amerika-Avrupa’dan Avrasya’ya kaydığı şeklindedir. Bu bağlamda KPMG (2018)’de “küreselleşmenin yeni paradigması” olarak adlandırılan ilerleyişin temel sacayağını Kuşak ve Yol Projesi oluşturmaktadır.

2. Küreselleşmenin Dönüşümü: “Yeni Küreselleşme”

Son yıllarda Brezilya, Hindistan ve Çin’in yüksek büyüme oranları, daha önce çevre ülke olarak nitelenen bu ülkelerin uluslararası politik iktisadi düzendeki rollerini değiştirdi. Başta Çin olmak üzere, BRICS olarak adlandırılan ve Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika ülkelerinin baş harflerinden oluşan bu akronim, 2000 sonrası küresel kapitalizme damga vuran bir hale geldi. Öyle ki, tartışmalar bu ülkelerin küresel ekonomideki ABD merkezli Batı hegemonyasını azaltan ve çok kutuplu bir dünya düzeninin oluşmasına katkıda bulunduğunu ifade etmeye başladı (Kiely, 2015: 146). Özellikle 2008 krizi ve sonrası süreçteki girişimleri, Çin’in yeni dünya düzeni kurma hevesinde olduğunu göstermiştir (Bkz. Asya Altyapı Yatırım Bankası, BRICS Kalkınma Bankası, Kuşak ve Yol Projesi).

Kapitalizmin türleri çalışmalarını yeniden canlandıran bu süreç, küreselleşmenin yön değişikliğini de vurgulamaktadır. Dünya ekonomisinin ağırlık merkezinin Avrasya’ya kaymasını hedefleyen Çin, özellikle devlet şirketleri ve yine devlet ait olan ulusal varlık fonları ile küresel bir yatırımcı rolünü üstlenmektedir. Reform sürecinin başladığı 1978’den 2000’lere kadar doğrudan yabancı yatırım çekerek küresel ekonomiyle bütünleşen ve dünyanın atölyesi konumuna gelen Çin, 2000’ler itibarıyla ise ağırlıklı olarak devlet şirketleri aracılığıyla sermaye ihraç eden bir ülke haline geldi. Küreselleşme yönlü bu politikalar Çin’i giderek dünya ekonomisinin baskın aktörlerinden biri haline getirdi. Uluslararası ekonomik ve politik düzende etki ve ağırlığını arttıran Çin, küreselleşmenin de savunucusu oldu (Davos 2017’de Xi Jinping’in konuşması):

“Ekonomik küreselleşmenin yeni sorunlar yarattığı doğrudur. Ancak bu, ekonomik küreselleşmeyi tamamen ortadan kaldırmak için bir gerekçe değildir.

³ BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ülkeleri başta olmak üzere, dünya ekonomisinde “çevre” konumu atfedilen ve “gelişmekte olan dünya/yükselen güçler” olarak da ifade edilen ülkeler bu kavram içinde ele alınabilir.

Daha ziyade küreselleşmeye uyum göstermeli ve ona rehberlik etmeli, olumsuz etkilerini azaltmalı ve faydalarını tüm ülkelere ve tüm uluslara sunmalıyız. Bazı insanlar dünyamızdaki kaos için ekonomik küreselleşmeyi suçluyorlar. Ekonomik küreselleşme bir zamanlar Ali Baba'nın Arap gecelerinde bulunduğu hazine mağarası olarak görüldü, ancak şimdi Pandora'nın Kutusu haline geldi (WEF, 2017)."

Kuşak ve Yol Projesini Çin Hükümeti yeni küreselleşme paradigması olarak nitelendirmektedir (KPMG, 2018: 30). Dolayısıyla bu proje, tek kutuplu ekonomik ve siyasi düzene bir alternatif olarak yorumlanmaktadır. O nedenle de Çin'in küreselleşmede edilgen değil etken bir rol üstlendiği bu proje, yeni küreselleşme paradigmasının en temel sacayağını oluşturmaktadır. Yeni küreselleşme, Çin öncülüğünde çok kutuplu bir dünya ekonomisi oluşturma sürecidir.

Dolayısıyla hem Çin hem Rusya hem de bu ülkelerin dahil olduğu BRICS ülkeleri, batı kapitalizmi için sadece güneyi temsil eden coğrafik/jeopolitik bir rakip değil, aynı zamanda kalkınma politikaları bağlamında da bir rakip konumundadır (Kiely, 2015: 156). Öniş (2017)'e göre Çin başta olmak üzere BRICS'in artan etkisi küresel düzendeki güç hiyerarşisinde bir kayışı temsil etmektedir. Özellikle devlet öncülüğünde kapitalizmi otoriter biçimde uygulayan Çin ve Rusya, söz konusu illiberal-hibrid rejimler arasında Batı kapitalist modeline bir alternatif olarak yer almaktadır. Öniş (2017), bu sürecin dönüm noktasının ekonomi-politik bağlamda 2008 krizi olduğunu ifade etmektedir. Batının ABD merkezli Avrupa'ya yayılmış neoliberal kapitalizmi, 2008 küresel krizi ile derin bir sorgulama ile karşı karşıya kalmıştır.

Tablo: 1
Geleneksel Küreselleşme ve Çin'in Öngördüğü Yeni Küreselleşme Paradigması

	Geleneksel Küreselleşme	Küreselleşmenin Yeni Paradigması
Küreselleşmeye entegrasyon	Gelişmiş ülkeler ve bazı gelişen piyasa ekonomileri	Gelişmiş ülkeler, gelişen piyasa ekonomileri ve gelişmekte olan ülkeler
Liderlik	Büyük gelişmiş ülkeler	Tüm bileşenler
Küresel Yönetişim yapısı	İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya düzeni birkaç ülke öncülüğünde oluşmuş ve bu ülkeler dünya düzeninin kurum ve kurallarını inşa etmişler. Diğer ülkeler bu yönetim yapısında edilgen bir pozisyonda	Tüm ülkeler yönetişimin kurum ve kurallarının İnşasında birlikte çalışıyor ve düzenleme hepsinin faydasına göre yapıyor.
Uzmanlaşma-htisas	Kaynak, imalat ve sermaye yönlü ekonomiler arasında işbölümü	Küresel serbest ticaret ve yatırım süreçlerine katılmak isteyen tüm ülkeler arasında daha kapsamlı ve karmaşık bir ağ
Ticaret	Dengesiz küresel ticaret. Büyük açık ve fazlalıklar birkaç ekonomide yoğunlaşmış	Daha dengeli küresel ticaret, fazlalık ve açıkların daha dengeli dağılımı (büyük ekonomilerde)
Sınır-ötesi yatırımlar	Yatırımlar gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru ve gelişmiş ülke-gelişmiş ülke şeklinde	Yatırımlar gelişmişten gelişmekte olana, gelişmekte olandan gelişmişe şeklinde oluyor
Sınır ötesi yatırım araçları	Ulusal varlık fonları, kalkınma finansmanı ve özel sermaye bağımsız ve ayrı yatırım yapıyor.	Sinerji elde etmek için ulusal varlık fonları, kalkınma finansmanı ve özel sermaye arasında işbirliği
Kârın dağılımı	Kapsayıcı olmayan küreselleşme, kari eşitsiz dağılımı. Öncelik sermaye ekonomileri ve kaynak zengini ülkelerdeki hakim gruplar	Daha kapsayıcı küreselleşme, faydanın, karın eşit dağılımı. (Ülkeler arası ve ülke içinde)

Kaynak: KPMG, 2018: 34.

Tüm bu gelişmeler ışığında Tablo: 1'de Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in Davos 2017'deki konuşmalarından hareketle KPMG tarafından yapılan özet ve karşılaştırma görülmektedir. Buna göre, geleneksel küreselleşmenin aksine daha kapsayıcı, açık, dengeli ve küreselleşmeye entegre olmuş tüm bileşenler için faydalı olacağı iddia edilen yeni

küreselleşme paradigması, her ne kadar, hegemonik bir yaklaşımı reddetmekte gibi görünse de bu paradigmanın önemli unsuru Kuşak ve Yol Projesi, Çin’in küresel ekonomide artan ağırlığını pekiştirme aracı olarak nitelenebilir.

Çin’in artan ağırlığı, ABD ve Avro Bölgesi ekonomilerindeki sorunlar, küresel ekonomideki eksen kaymasını tetikledi. Küresel büyümeye yüzde 30 civarında katkı sunan Çin, projeleri ve uyguladığı modellerle ABD merkezli tek kurulu dünya düzeninin karşısında yeni bir ekonomik model oluşturma sürecini de başlatmış oldu. KPMG (2018: 28)’nin deyişiyle Çin, artık küresel ekonomik akımlardan etkilenen pasif ülke olmaktan öte küresel ekonomik akımları kontrol eden bir lider ülke olma konumuna doğru dönüşmektedir. Çin’in konumundaki değişim ve Kuşak ve Yol Projesi, Hu (2018)’ya göre küreselleşmedeki dönüşümün büyük itkisi olacaktır.

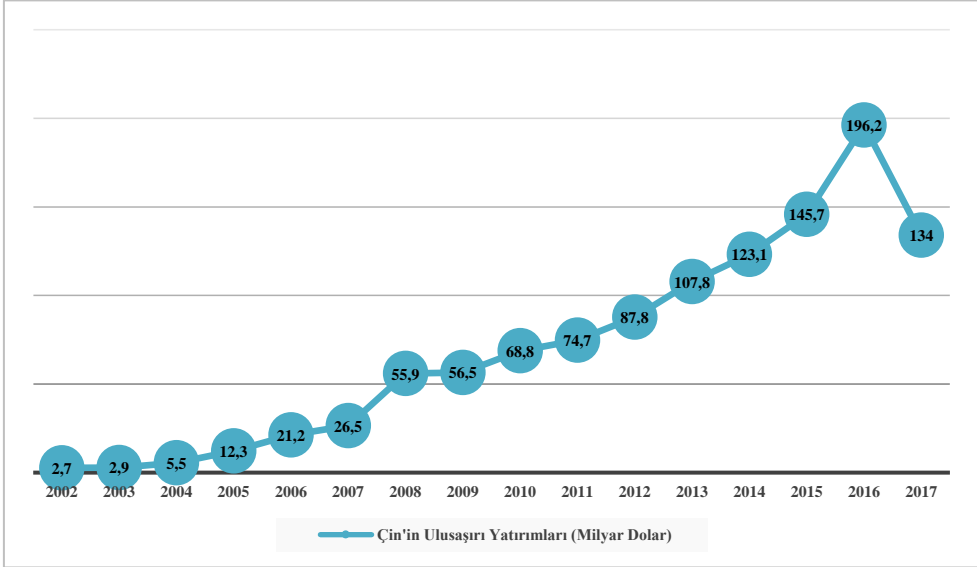
3. Yeni Küreselleşmenin Yapıtışı: Kuşak ve Yol Projesi

Çin ekonomisi, 1970’lerin sonunda başlayan reformlarla birlikte dışa açılmış ve çeşitli yabancı yatırımların da etkisiyle ihracat odaklı bir büyüme patikası elde etmiştir. 2000’lerde ise DTÖ üyeliğiyle birlikte “going global” stratejisi çerçevesinde başta devlete ait şirketler olmak üzere Çin sermayesi deniz aşırı yatırımlara yönelmiştir (bkz. Şekil: 1) (Casarini, 2016)⁴. ABD merkezli uluslararası politik iktisadi düzende sözünü arttırmak amacı güden Çin, gerçekleştirdiği dış yatırımlarla hem bölgesel hem de küresel bağlamda hegemonik sürece ortak olmak istemektedir. Kuşak ve Yol Projesi de bu sürecin bir ürünü ve son dönemin en büyük bütünleşme girişimlerinden biri olarak dünya ekonomisi gündeminde yer almaktadır.

Çin’in 2013 yılında açıkladığı Kuşak ve Yol Projesi, Çin ekonomisini bölge ülkeleri ile bütünleştirmeyi hedefleyen bir projedir. Çin’den Orta Asya’ya, Avrupa’ya, Akdeniz’e, Kuzey Afrika’ya, Hint Okyanusu’na, Ortadoğu’ya uzanan Kuşak ve Yol Projesi (Şekil: 2), güzergahtaki ülkeleri birbirlerine ve Çin’e bağlayan karayolları, demiryolları, hava ve deniz limanları ile başlayan birçok altyapı projesi öngörmektedir. Kuşak ve Yol Projesi, güzergahtaki ülkelerin hem iktisadi kalkınma süreçlerini hızlandırmak ve karşılıklı ticaret ve yatırım ilişkilerini güçlendirme öğeleri taşımaktadır. Çin, bu proje kapsamında gerçekleştirecek altyapı yatırımlarına finansman desteği sağlama düşüncesindedir (Oktay, 2017: 528).

⁴ *Dış yatırımların evrimi için Gökten (2016).*

Şekil: 1
Çin Dış Yatırımlarının Seyri (2002-2017, Milyar USD)

Kaynak: EY, 2018.

Ülkenin büyük devlet bankaları Kuşak ve Yol Projesi'nin önemli finansman sağlayıcılarıdır. Bununla birlikte Çin Hükümetinin desteğiyle 40 milyar ABD Doları sermaye ile 2014'te kurulan İpek Yolu Fonu da bu projelere kaynak sağlayan diğer kanalı oluşturuyor. Fon 2016 yılında Rusya ve Ortadoğu'da bazı projelere ortak olarak bu yönde faaliyet göstermeye başlamıştır. Diğer yandan faaliyet alanı sadece Kuşak ve Yol Projesi ile sınırlı olmayan ve 2015 yılında Çin'in öncülüğünde kurulan Asya Altyapı Yatırım Bankası⁵ da projenin bir başka finansman kaynağını oluşturuyor (Oktay, 2017: 529). Asya Altyapı Yatırım Bankası, altyapıya ve diğer üretken sektörlerle yatırım yaparak, Asya'da ve sonrasında sosyal ve ekonomik kalkınmayı geliştirme misyonuyla 21. yüzyılın çok taraflı kalkınma bankası olarak özelleştirilmiştir. Finanse ettiği projeler, sürdürülebilir kalkınma, büyüme ve refahı teşvik etmek için insanları, hizmetleri ve piyasaları daha iyi birleştirecektir (AIIB, 2016). Bu bağlamda Asya Altyapı Yatırım Bankası olası jeoekonomik ve jeopolitik etkileri bağlamında diplomatik bir araç olarak da görülmektedir (Wan, 2016: 93). Tüm bunlar dikkate alındığında Kuşak ve Yol Projesi "Çin'in Marshall Planı" olarak adlandırılabilir (Cai, 2018).

⁵ Asya Altyapı Yatırım Bankası'nın Çin ekonomisine ve küresel ekonomiye olası etkileri için bkz. Ikenberry ve Lim (2017: 10-11), Aoyama (2016: 14), Gabusi (2017: 33).

Şekil: 2
Kuşak ve Yol Güzergahları

Kaynak: Cai (2017).

Kuşak ve Yol Projesinde yer alan ülkelerin büyük çoğunluğu aynı zamanda Asya Altyapı Yatırım Bankası üyesidir. Çin finansal kurum ve şirketlerinin 1,1 trilyon dolar finansman sağlamasının yanında hem Asya Altyapı Yatırım Bankası hem BRICS Kalkınma Bankası'nın da Kuşak ve Yol Projesinde finansman sağlaması öngörülmektedir (Guerrero, 2017: 6).

Kuşak ve Yol Projesi, Çin'in 1978 itibarıyla süren reformları çerçevesinde oluşturduğu uluslararası strateji ve kalkınma istekleri doğrultusunda tasarlanmış bir proje olup Çin'in dünya ekonomisinde daha etkin ve merkezi bir rol üstlenmesinin de aracı olarak tasarlanmıştır. Yapılan analiz ve incelemeler hem Çin ulusal ekonomisi hem de dünya ekonomisi bağlamında Kuşak ve Yol Projesinin olumlu etkilerinin olacağını tahmin etmektedir. Özellikle bölgesel bağlantıların geliştirilmesi ve dünyanın ekonomi merkezinin Avrasya'ya ve Küresel Güney'e kaymasının öncül hedefler arasında olması, projeyi geniş bir ülke grubu için önemli kılmaktadır (UNDP, 2017).

Rotadaki tüm ülkeler için olumlu/olumsuz etkileri⁶ olan bir proje olsa da en çok Çin'in hedefleri için önem arz eden Kuşak ve Yol Projesi Çin devlet şirketlerinin küreselleşme sürecine de etki etmektedir. 2000'ler itibariyle "going global" stratejisi çerçevesinde Çin'in büyük şirketleri küresel piyasada oldukça hızlı biçimde yükseldiler. Kuşak ve Yol Projesi ile özellikle devlete ait altyapı ve enerji şirketlerinin faaliyetlerinin artması beklenmektedir (Sze & Wu, 2016: 7).

Buradan hareketle, Kuşak ve Yol Projesi'nin, Çin'in küreselleşme stratejisinin yükseltilmiş bir sürümü olarak görüldüğü söylenebilir. Böyle görülmesinin nedeni proje kapsamında başta devlete ait şirketlerin diğer ülkelerde yapacağı altyapı yatırımları, deniz aşırı yatırımlar olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda devlet şirketleri Çin'in küresel ve bölgesel etkisini arttırmak bağlamında kullanılan stratejik araçlardır (Yu, 2018)⁷. Bunla birlikte Kuşak ve Yol Projesi proje kapsamındaki tüm ülkelerin yararına olan bir girişim olarak niteleniyor. Bu bağlamda KPMG (2018: 33) şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"Kuşak ve Yol Projesi politik güveni derinleştirmek, daha fazla ekonomik bütünleşmeyi sağlamak ve ortak çıkar, ortak sorumluluk ve ortak kader topluluğu oluşturmak için politika koordinasyonunu, altyapı bağlantısını, engelsiz ticareti, finansal entegrasyonu ve insandan insana değişimleri teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Kuşak ve Yol Projesi, küresel zenginliğin yeniden dağıtımını teşvik ederek, küreselleşmede pasifize olmuş gelişmekte olan ülkeleri kalbine götürüyor. Küresel ekonominin yeni alanlarını geliştirmeyi ve küreselleşmenin faydalarını "Kuşak ve Yol" boyunca daha fazla ülke ile paylaşmayı ve böylece geleneksel küreselleşme modelinin eksikliklerini ve içsel çelişkilerini ele almayı amaçlamaktadır. Kuşak ve Yol Projesi tarafından kapsanan alan 4.4 milyar nüfusu veya dünya nüfusunun %62.55'ini kapsıyor ve küresel GSYİH'nın neredeyse %30'unu temsil ediyor. Proje, küresel yatırım ve ticarete ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yenilikçi bir yaklaşımı teşvik etmek için tasarlandı. Amaç, herkese açık, kapsayıcı, dengeli ve herkes için faydalı olacak yeni küreselleşme paradigmasıdır. Bu, ... küresel sınır ötesi yatırımlarda yeniden canlanma için olumlu bir ekonomik ortam yaratmaktadır."

Moak (2017: 211)'a göre Kuşak ve Yol Projesi'nde en göze çarpan unsur altyapı yatırımlarıdır. Çünkü altyapı yatırımlarıyla mal ve hizmet akımlarının daha hızlı ve verimli bir şekilde gerçekleşmesi olanağı ortaya çıkacaktır. Bu bağlamda başta demiryolları olmak üzere, havalimanı, liman, otoyol gibi ulaşım kanalları ile Çin ile Avrasya arasında etkin bir ulaşım ağı hedeflenmiştir. Bununla birlikte Çin'in temel amaçlarından biri Kuşak ve Yol Projesi ile kendi kalkınma modelini diğer ülkelere aktarmak, ihraç etmektir (Casarini, 2016).

⁶ Çalışmada bu etkilerden ziyade, Çin'in Kuşak ve Yol Projesi çerçevesinde temel hedefleri üzerinden hareket edilmiştir. Kuşak ve Yol'un çevre ülkelerdeki olası etkileri için bkz. Das (2017), Blah (2018), Chung (2018), Kamel (2018).

⁷ Kuşak ve Yol Projesinin küreselleşmeye etkileri bağlamında bkz. Liu ve Dunford (2016).

Bu bağlamda devletçi ekonomi modeli/devlet öncülüğünde kalkınma modeli olarak adlandırılan Çin tarzı kapitalizmin yayılması ile birlikte neoliberal Washington Uzlaşısı'na karşı Pekin Uzlaşısı'nın güçlenmesi anlamına gelir⁸.

Tablo: 2
Çin'in Kuşak ve Yol Projesinde Hedefleri

Öncelikli Hedefler	Ek Stratejik Hedefler
İhracatı arttırmak ve ticareti kolaylaştırmak <ul style="list-style-type: none">• Çin ile Kuşak ve Yol güzergahındaki ülkeler arasındaki ticaret 2016 yılında 916 milyar ABD dolarını aştı. Bu rakam, Çin'in toplam dış ticaret hacminin% 25,9'udur.• Çinli şirketler 70'den fazla deniz aşırı ekonomik ve ticari işbirliği bölgesi kurmuştur.	Küresel altyapı kapasitesini kurmak <ul style="list-style-type: none">• Jakarta-Bandung hızlı tren yolu, Macar-Sırp Demiryolu, hidroelektrik santral projesi ve Pakistan'daki ulusal otoyol inşaatı ve İsrail'deki Carmel Tüneli projesi.• Çin'in devlet şirketleri, Kuşak ve Yol projelerinde ana yüklenici rollerini üstleniyorlar.
Sınai kapasiteyi arttırmaya odaklanmak <ul style="list-style-type: none">• Çin, Kuşak ve Yol boyunca faydalı bir şekilde kullanılabilen artı endüstriyel çıktıya sahiptir.• Asya Kalkınma Bankası (ADB), Çin'in üretiminin dörtte biri olan yalnız Asya'daki altyapı projeleri için yılda 580 milyon ton çimentoya ihtiyaç olduğunu tahmin ediyor.• Kuşak ve Yol boyunca demiryolları, boru hatları ve diğer projelerin inşaatı, 272 milyon ton çelik için talep yaratabilir.	Renminbiyi uluslararasılaştırmak ve kur risklerini çeşitlendirmek <ul style="list-style-type: none">• Çin'in "going global" yatırım politikasına ve Kuşak ve Yol projelerinin devasa fonlarına uygun biçimde.• Çin, yeni İpek Yollarını genişleten ülkeler ile Renminbi (RMB) ikili swap anlaşmaları gerçekleştirdi.• RMB'nin dolaşımını uluslararası düzeyde genişletmek.
Jeopolitik ilişkileri büyütmek <ul style="list-style-type: none">• Kuşak ve Yol'a 100'den fazla ülke ve uluslararası kuruluş katılmıştır, hükümetler arasında 50 işbirliği anlaşması imzalanmıştır, Mart 2017'den itibaren 20 den fazla ülke endüstriyel projelerde işbirliği yapmaktadır.• Daha büyük ülkeler için Kuşak ve Yol ilişkileri geliştiriyor.• Daha küçük gelişmekte olan ülkeler için Kuşak ve Yol, Çin ile ikili ilişkilerin belirleyici bir özelliği ve "ticaret ve yatırım için önemli bir tetikleyici".	Ulusal ekonomik reformları sürdürmenin bir parçası olması <ul style="list-style-type: none">• Çin'in genel kalkınma politikalarını, "tüm açılışı kapsayan yeni bir model oluşturmak için kalkınma odaklı finansal kurumlar kurmak" ile uyumlu hale getiriyor.• Geleneksel üretim kapasitesinden uzaklaşma.• Karşılıklı çıkarlar topluluğu oluşturma.

Kaynak: PWC, 2017: 9.

Tablo 2'den hareketle, Çin için Kuşak ve Yol Projesi'nin, altyapı yatırımları ve oluşacak yeni ticaret yollarıyla hem kalkınma modelinin Avrasya'ya yayılmasını hem de bunun aracılığıyla ülkenin ekonomik büyümesini hızlanmasını ifade ettiği söylenebilir. Çin, Kuşak ve Yol Projesi ile oluşacak karşılıklı bağımlılık ilişkisi çerçevesinde ülkeler arası ilişkilerin gelişeceğini ve bunun ticarete olumlu yansımalarının olacağını iddia etmektedir (Tuncel, 2017).

Bununla birlikte temel hedeflerin yanında Kuşak ve Yol Projesi, ek stratejik hedeflere de sahiptir. Başta Çin'in 2000'li yıllar itibarıyla hızla yürüttüğü dışarıya çıkma-dış yatırım yapma politikasını güçlendirerek şirketlerinin sınır ötesi yatırıma teşvik etmesi beklenmektedir. Başta hızlı tren ve enerji santralleri olmak üzere devlet şirketleri Proje rotasındaki ülkelerde büyük yatırımlara yönelmektedir. Çin'in Kuşak ve Yol'dan bir diğer beklentisi de ulusal parası Renminbi (RMB)'nin uluslararası ve bölgesel kullanımını arttırarak ABD Doları karşısında güçlenmesini sağlamasıdır. Bu bağlamda tüm bu hedefler topyekün ülkenin ekonomik reform ve kalkınma sürecini hızlandıracak adımlar olarak görülmektedir (PWC, 2017: 29).

⁸ Çin ekonomik modeli için bkz. Zhao (2010), Breslin (2011), Wan (2014), Lijie ve Yushan (2015).

4. Sonuç

Küresel ekonomi-politik, 2000'ler itibariyle, belirgin olarak da 2008 krizi sonrasında yeni bir aşamaya doğru ilerlemektedir. Çoğu yazarın Küresel Güney'in yükselişi olarak adlandırdığı, kimilerinin ise Anglo-Sakson liberal kapitalizmi yerine Güney Tipi Stratejik Kapitalizmin (Öniş, 2017) ön plana çıkışı olarak yorumladığı değişim, başta ticaret olmak üzere tüm alanları etkiliyor görünmektedir. Öyle ki, Anglo-Sakson liberal kapitalizminin önemli kurumlarında bile mevcut kapitalizm modelinin işlemediğine yönelik ifadeler yer almaya başlamaktadır. Dolayısıyla küresel ekonomide yeni arayışlar mevcuttur: Korumacılık, devletin ekonomideki rolü gibi konular ön plana çıkmaktadır. Bu da küreselleşmede bir paradigma değişikliği olgusunu ortaya çıkarmıştır.

Küreselleşmedeki paradigma değişimi yani diğer tabirle yeni küreselleşmenin temelinde eskisinde olduğu gibi üretimin parçalara ayrılıp merkezsizleşmesi ve özellikle Asya ülkelerine kayışı değil, başta Çin olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin, ABD merkezli Batı ekonomi modeline karşı bir alternatif oluşturma çabası vardır. Bunun elbette birçok belirtisi var ancak en belirgin olanı-hatta yeni küreselleşmenin yapıtaşı olarak nitelenebilecek Kuşak ve Yol Projesi'dir. Bu projeye Çin küresel ekonominin ağırlık merkezini kendi liderliğinde Avrasya'ya çekme amacı gütmektedir. Neoliberal küreselleşme yani geleneksel küreselleşme modelinin tek merkezli yönetim modeli yerine dünya ekonomisinin tüm bileşenlerinin yararına bir model vadeden Çin, Kuşak ve Yol Projesi çerçevesinde küreselleşmenin savunucusu olmakta ve projenin bir kazan-kazan stratejisine sahip olduğunu iddia etmektedir. Her ne kadar "kazan-kazan" ve çok-kutupluluk vurguları yapılsa da Çin yeni bir hegemonik süreç başlatma isteğindedir.

Küreselleşmenin bir dönüşüm içerisinde olduğu özellikle son dönemde yaşanan gelişmeler çerçevesinde gözle görülür bir gerçeklik halini almıştır. Her ne kadar neoliberal ekonomik model halen devam ediyor gibi görünse de tüm dünyada devletin ekonomik rolünün arttığı bir süreç içine yeniden girilmektedir. Dolayısıyla Kuşak ve Yol Projesi çerçevesi dahilinde veya dışında bu yeni küreselleşme tartışmalarını geliştirmek ve genişletmek bir gerekliliktir.

Kaynaklar

- AIIB (2016), *Annual Report and Accounts 2016*, <https://www.aiib.org/en/news-events/news/2016/annual-report/.content/download/Annual_Report_2016.pdf>, 17.02.2018.
- Aoyama, R. (2016), "One Belt, One Road: China's New Global Strategy", *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 5(2), 3-22.
- Blah, M. (2018), "China's Belt and Road Initiative and India's Concerns", *Strategic Analysis*, 42(4), 313-332.
- Bremmer, I. (2010), *The End of The Free Market*, Portfolio, New York.
- Breslin, S. (2011), "The 'China model' and the global crisis: from Friedrich List to a Chinese mode of governance?", *International Affairs*, 87(6), 1323-1343.
- Cai, P. (2017), *Understanding China's Belt and Road Initiative*, Lowy Institute.

- Cai, K.G. (2018), "The One Belt One Road and the Asian Infrastructure Investment Bank: Beijing's New Strategy of Geoeconomics and Geopolitics", *Journal of Contemporary China*, 27(114), 1-17.
- Casarini, N. (2016), "When All Roads Lead to Beijing. Assessing China's New Silk Road and its Implications for Europe", *The International Spectator*, 51(4), 1-14.
- Chung, C.P. (2018), "What Are the Strategic and Economic Implications for South Asia of China's Maritime Silk Road Initiative?", *The Pacific Review*, 31(3), 315-332.
- Das, K.C. (2017), "The Making of One Belt, One Road and Dilemmas in South Asia", *China Report*, 53(2), 125-142.
- EY (2018), *China Go Abroad (7th Issue): Belt and Road - exploring a blueprint for steady growth in overseas investment*.
- Gabusi, G. (2017), "Crossing the River by Feeling the Gold: The Asian Infrastructure Investment Bank and the Financial Support to the Belt and Road Initiative", *China & World Economy*, 25(5), 23-45.
- Gökten, K. (2016), "Çin'in Dolaysız Sermaye Yatırımları: Tarihsel ve Güncel Bir Perspektif", *Ekonomik Yaklaşım*, 27(101), 31-61.
- Guerrero, D. (2017), "Chinese Investment in Europe in the Age of Brexit and Trump", *TNI Working Papers*.
- Hu, B. (2018), "The Belt and Road Initiative and the Transformation of Globalization", *Distinguished Lectures Series*, Kozminski University, No. 26 <<http://www.tiger.edu.pl/publikacje/dist.htm>>, 17.02.2018.
- Ikenberry, G.J. & J.L. Darren (2017), "China's emerging institutional statecraft: The Asian Infrastructure Investment Bank and the prospects for counter-hegemony", *Project on International Order and Strategy at BROOKINGS*.
- Kamel, M.S. (2018), "China's Belt and Road Initiative: Implications for the Middle East", *Cambridge Review of International Affairs*, 31(1), 76-95.
- Kiely, R. (2015), "The Global South: From Dependency to Convergence", in: V. Fouskas (ed.) *The Politics of International Political Economy*, London: Routledge, 146-164.
- KPMG (2018). *China Outlook 2018*, <<https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/cn/pdf/en/2018/03/china-outlook-2018.pdf>>, 27.06.2018.
- Kurlantzick, J. (2016), *State Capitalism: How the Return of Statism Is Transforming the World*, Oxford University Press.
- Lijie, G. & J. Yushan (2015), "From the Beijing Consensus to the China Model: A Suggested Strategy for Future Economic Reform", *International Critical Thought*, 5(2), 135-147.
- Liu, W. & M. Dunford (2016), "Inclusive globalization: unpacking China's Belt and Road Initiative", *Area Development and Policy*, 1(3), 323-340.
- Moak, K. (2017), *Developed Nations and the Economic Impact of Globalization*, Palgrave Macmillan.
- McNally, C.A. (2013), "How emerging forms of capitalism are changing the global economic order", *Analysis from The East-West Center*, No: 107.
- Oktay, F. (2017), *Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- Öniş, Z. (2017), "The Age of Anxiety: The Crisis of Liberal Democracy in a Post-Hegemonic Global Order", *The International Spectator*, 52, Published online: 31.05.2017, <<https://doi.org/10.1080/03932729.2017.1325133>>.
- PWC (2017), *Repaving the ancient Silk Routes*, < <https://www.pwc.com/gx/en/growth-markets-centre/assets/pdf/pwc-gmc-repaving-the-ancient-silk-routes-web.pdf>>, 31.05.2017.
- Ramo, J.C. (2004), *The Beijing Consensus*. London: Foreign Policy Centre.
- Sze, N. & F. Wu (2016), "One Belt, One Road, The Internationalization of China's SOEs", *Deloitte Perspective*, 5, 5-21.
- Tuncel, C.O. (2017), *Bir Kuşak Bir Yol: 21. Yüzyılın En Büyük Kalkanma Projesi*, <http://www.cr_turk.com/haber/ozel-haber/b_r-kusak-b_r-yol-21-yuzy_1_n-en-buyuk-kalk_nma-projes_-25859>, 15.01.2018.
- UNDP (2017), *Economic development along the Belt and Road*, United Nations.
- WEF, (2017), *China's Xi Jinping defends globalization from the Davos stage*, <<https://www.weforum.org/agenda/2017/01/chinas-xi-jinping-defends-globalization-from-the-davos-stage/>>, 29.04.2018.
- Wan, M. (2014), *The China Model and Global Political Economy*, London and New York: Routledge.
- Wan, M. (2016), *The Asian Infrastructure Investment Bank: The Construction of Power and the Struggle for the East Asian International Order*, New York: Palgrave Macmillan.
- Yağcı, M. (2016), "A Beijing Consensus in the Making: The Rise of Chinese Initiatives in the International Political Economy and Implications for Developing Countries", *Perceptions*, 21(2), 29-56.
- Yu, J. (2018), "The belt and road initiative: domestic interests, bureaucratic politics and the EU-China relations", *Asia Europe Journal*, 16(3), 223-236.
- Zhao, S. (2010), "The China Model: can it replace the Western model of modernization?", *Journal of Contemporary China*, 19(65), 419-436.